

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra historie

Celostátní studentská vědecká konference *Historie 2020*

Linda Skrbková

**Politické procesy 50. let – kauza bratři
Červenkové a spol.**

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Portmann, Ph.D.

Resumé

Politická perzekuce a politické procesy se staly po únorových změnách v roce 1948 nedílnou součástí nového režimu. Jejich cílem bylo odstranění skutečných či domnělých odpůrců a vyvolání atmosféry strachu mezi obyvatelstvem. Politická perzekuce a procesy se měly zároveň stát prostředkem k legitimizaci a stabilizaci nového totalitního systému. Justice přestala být nezávislou a stala se trvalou součástí represivního aparátu totalitního režimu až do listopadu 1989. Oběti politických procesů a perzekucí pocházely z nejrůznějších vrstev obyvatelstva. Mezi postižené patřili i Jaroslav a Přemysl Červenkové. Cílem této práce je na základě analýzy, komparace a syntézy pramenů a odborné literatury charakterizovat tuto konkrétní kauzu. Rodina bratrů Červenkových se nejprve stala obětí Akce Kulak. Její členové museli nuceně opustit svůj původní domov ve středních Čechách a přestěhovat se do Kunratic u Frýdlantu v Čechách. Vrcholem politické perzekuce se stalo následné zatčení bratrů a odsouzení za údajné spolčení k sabotáži.

Klíčová slova:

Politické procesy, perzekuce, 50. léta 20. století, Liberec, Státní bezpečnost, Akce K, kulak, bratři Červenkové, Kunratice u Frýdlantu v Čechách

Obsah

1. ÚVOD	4
1.1 KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY	4
2. KAUKA BRATŘI ČERVENKOVI A SPOL.	6
2.1 ČLENOVÉ SKUPINY	7
2.1.1 Jaroslav a Přemysl Červenkovi	7
2.1.2 Jiří Drápalík	8
2.1.3 Vojtěch Hrdlička	9
2.1.4 Společná činnost	10
2.2 VYŠETŘOVÁNÍ	11
2.2.1 Oldřich Vaněk	11
2.2.1 První výsledky	13
2.2.2 Zatčení a vyšetřování	15
2.3 HLAVNÍ LÍČENÍ A ROZSUDEK	19
2.4 VĚZENÍ: LÉTA 1956-1960	21
2.4.1 Jaroslav Červenka	22
2.4.2 Přemysl Červenka	23
2.4.3 Jiří Drápalík	24
2.4.4 Vojtěch Hrdlička	24
2.5 ŽIVOT NA SVOBODĚ	25
2.6 ODVOLÁNÍ, PŘEZKUMNÉ A REHABILITAČNÍ ŘÍZENÍ: 1956-1992	26
2.6.1 Žádost o milost 1956-1961	26
2.6.2 Přezkumná a rehabilitační řízení 1972-1993	27
3. ZÁVĚR	29
4. SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	31
4.1 PRAMENY	31
4.1.1 Archivy	31
4.1.2 Rozhovory (orální historie)	31
4.1.3 Korespondence	31
4.2 LITERATURA	31
4.3 INTERNETOVÉ ZDROJE	32
4.3.1 Studie	32
4.3.2 Online dokumenty	32

1. Úvod

V únoru 1948 převzala komunistická strana v Československu de facto absolutní moc. Nedílnou součástí nově nastoleného režimu se staly politicky motivované kauzy, které ho měly za úkol mimo jiné legitimizovat a stabilizovat. Tyto politické procesy byly veřejnosti prezentovány jako prostředek proti nepřátelům státu. Jejich obětí se mohl stát kdokoli. Nezáleželo na tom, zda se jednalo o skutečného či pouze potencionálního odpůrce. Nerozhodoval ani fakt, z jaké společenské vrstvy daný člověk pocházel. Díky výzkumu řady historiků, kteří se zabývali touto tematikou, si dnes dokážeme udělat jasnou představu o tom, jakým způsobem politické procesy probíhaly. Kromě těch nejvýznamnějších však zůstala celá řada skryta ve vyšetřovacích spisech. Krajské politické procesy, jako například ten, kterému je věnována tato práce, se do povědomí veřejnosti příliš nedostaly. Cílem této práce je podrobněji seznámit čtenáře s kauzou bratrů Červenkových, kteří byli společně v roce 1956 s Jiřím Drápalíkem a Vojtěchem Hrdličkou souzeni Krajským soudem v Liberci.

Text je rozdělen do šesti podkapitol, které analyzují případ Jaroslava a Přemysla Červenkových, Jiřího Drápalíka a Vojtěcha Hrdličky, jejich životy před zahájením trestního řízení, dále samotný soudní proces, jeho výsledek a následné rehabilitační řízení, které se uskutečnilo o třicet devět let později. Práce dále přináší informace o průběhu výkonů trestů jednotlivých odsouzených.

Při zpracování tématu jsem používala základní metody práce historika. Na základě studia archivních materiálů a jejich komparací s odbornou literaturou jsem analyzovala postup bezpečnostních složek a justičního aparátu v 50. letech 20. století v případě konkrétního politického procesu, který souvisel s násilným procesem kolektivizace.

1.1 Kritika pramenů a literatury

Hlavním zdrojem informací se stal vyšetřovací spis Státní bezpečnosti, který je uložen v Archivu bezpečnostních složek v Praze.¹ Ačkoliv se některé dokumenty k dnešnímu dni nedochovaly, stále máme k dispozici hlavní spis, který obsahuje kromě celé řady protokolů z výslechů také důležitá data ohledně vyšetřování, která pomohla poskládat časovou osu událostí. Ve spise se zároveň nachází osobní informace o odsouzených a jejich rodinách. Při práci s pramenem tohoto druhu je zapotřebí kritický přístup.²

¹ *Archiv bezpečnostních složek v Praze*, sbírka Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy.

² Více informací: TOMEK, Prokop. *StB jako historický pramen*, In: *Soudobé dějiny* 12, č. 1, Praha 2005, s. 208-214.

Dalším stěžejním materiálem při zpracování této práce se stal oficiální soudní spis Krajského soudu v Liberci číslo T42/60, který je uložen ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích.³ Daný spis obsahuje protokol o hlavním líčení, rozsudek, žádost o udělení milosti, její následné zamítnutí, ale také žádost o přezkoumání celého případu z roku 1972 a rehabilitační spisy z roku 1992. Orientaci v těchto materiálech usnadňuje spisový přehled, který se nachází na začátku spisu.

Prameny, které výrazně napomohly k pochopení některých událostí, jsou jednotlivé vězeňské spisy odsouzených, které jsou uloženy v Národním archivu v Praze.⁴ Jejich bližší studium odhalilo řadu zásadních informací a pomohlo rekonstruovat samotný výkon trestu odsouzených. Z materiálů se dalo například vysledovat, v kterých konkrétních zařízeních se odsouzení nacházeli. Další podstatné informace ohledně výkonu trestu přinesly jednotlivé záznamy o kázeňských trestech. V Národním archivu je také uložena složka týkající se vystěhování Františka Červenky a jeho rodiny do Kunratic u Frýdlantu.⁵

V Archivu Kanceláře prezidenta republiky v Praze byl nalezen jeden dokument, který souvisí s popisovaným procesem.⁶ Spis se věnuje Vojtěchu Hrdličkovi a byl součástí obsáhlejší složky, ve které se nacházely údaje o udělení milosti prezidenta Antonína Novotného v celkem pětadvaceti případech.

Důležitým pramenem se staly rozhovory s pamětníky, při kterých byla použita metoda orální historie.⁷ Vzhledem k tomu, že daný politický proces proběhl v roce 1956, bylo obtížné najít přímé účastníky procesu. Podařilo se mi však navázat kontakt s Ingeborg Červenkou a Vlastou Drápalíkovou. Jedná se o manželky odsouzeného Přemysla Červenky a Jiřího Drápalíka. Další, pro tuto práci velice přínosný, byl rozhovor s Pavlem a Petrem Hrdličkovými, syny odsouzeného Vojtěcha Hrdličky. Vlasta Drápalíková a bratři Hrdličkovi mi poskytli doplňující informace, které poukázaly na to, že podle jejich názoru byl proces částečně vykonstruován ze strany Státní bezpečnosti.⁸

³ *Státní oblastní archiv v Litoměřicích*, fond Krajský soud v Ústí nad Labem.

⁴ *Národní archiv v Praze*, fond Správa sboru nápravné výchovy.

⁵ *Národní archiv v Praze*, fond Správa sboru nápravné výchovy.

⁶ *Archiv Kanceláře prezidenta republiky v Praze*, fond KPR.

⁷ VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004.

⁸ Rozhovor s Ingeborg Červenkovou, Vlastou Drápalíkovou, Pavlem Hrdličkou a Petrem Hrdličkou.

Co se týče odborné literatury, obecné informace o politických procesech 50. let 20. století jsem čerpala především z publikace Karla Kaplana a Pavla Palečka *Komunistický režim a politické procesy v Československu*.⁹

Jelikož se rodina Červenkových stala jednou z obětí Akce Kulak, bylo nutné pracovat s odbornou literaturou, která se zabývá tímto tématem. Jednalo se převážně o práce Karla Jecha. Čerpala jsem z jeho publikací *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*¹⁰ a *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech*,¹¹ na které spolupracoval s kolektivem autorů.

V kapitole věnující se otázkám konkrétního výkonu trestu odsouzených jsem využila monografii Kláry Pinerové *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*.¹² Přínosné byly i jednotlivé příspěvky z publikace, kterou tatáž autorka vytvořila s kolektivem autorů pod názvem *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*.¹³

Celkový seznam použitých pramenů a literatury je uveden na konci práce.

2. Kauza bratři Červenkoví a spol.

Následující kapitola se zabývá analýzou konkrétního politického procesu s bratry Červenkovými, Jiřím Drápalíkem a Vojtěchem Hrdličkou. Tato čtyřčlenná skupina se měla údajně dopustit trestného činu založení protistátní skupiny, která fungovala od ledna 1953 do února 1954. Obvinění si podle obžaloby měli dát za cíl naplánovat několik ilegálních akcí, během kterých by za pomoci výbušnin napáchali rozsáhlé škody na okresním sekretariátu KSČ ve Frýdlantu v Čechách, dále pak na objektu národního podniku Tiba¹⁴, vodní elektrárně Harta a železničním tunelu Harta.¹⁵ Všichni čtyři mladíci stanuli před Krajským soudem v Liberci

⁹ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008.

¹⁰ JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.

¹¹ BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010.

¹² PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017.

¹³ *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Editor Klára PINEROVÁ. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018.

¹⁴ Pozn. oficiální jméno firmy bylo Rollfs & Cie. Většina obyvatel Frýdlantu ji však zná pod názvem Tiba. Založena byla již v roce 1882 německým podnikatelem Christianem Gottliebem Rolffosem. Firma se původně zaměřovala na finální úpravu textilií jako bělení, barvení, tisk a apretura. V prvním desetiletí 20. století zaměstnávala mezi 600-700 dělníků. Zajímavostí jistě je, že spolujednatel podniku byl od roku 1927 Karel Kramář, první předseda vlády Československa. Po znárodnění se stal součástí královedvorského národního podniku Tiba (Tiskárny a barevny). Po revoluci se podnik stal součástí frýdecko-místecké textilky Slezan, která fungovala do roku 2009. In: *Liberec-Reichenberg.net*. [online]. [vid. 20. 9. 2019]. Dostupné z: <http://liberec-reichenberg.net/clanky/cist/nazev/85-rolffs-tiba-slezan...rekviem-za-frydlantskou-tiskarnu-textilu>.

¹⁵ Pozn. Tunel se nachází na trase z Frýdlantu v Čechách do polského Zawidowa.

v únoru roku 1956.¹⁶ Jedná se o názornou ukázkou procesu z druhé poloviny 50. let 20. století. Přestože odsouzení nedostali tak vysoké tresty, stále můžeme pozorovat nestandardní postup komunistické justice. V dnešní době se na podobné případy pohlíží kriticky především z toho důvodu, že se velmi často jedná o zcela či alespoň částečně vykonstruované případy proti lidem, kteří se žádného závažného trestného činu nedopustili. Zajímavostí této kauzy jsou jistě odlišné životní příběhy hlavních aktérů. Rodiny odsouzených se dostaly do oblasti Frýdlantu v Čechách z různých důvodů, ať už to bylo následkem Akce Kulak¹⁷ nebo dobrovolně v rámci procesu poválečného znovuosídlení pohraničí.

2.1 Členové skupiny

2.1.1 Jaroslav a Přemysl Červenkoví

Sourozenci Jaroslav a Přemysl Červenkoví se narodili 6. prosince 1935 v obci Běsno, která je v dnešní době součástí obce Kryry a spadá do okresu Louny v Ústeckém kraji. Tato malá obec, která nesla do roku 1945 německé jméno Wiessen, patřila do oblastí obývaných převážně německým obyvatelstvem.¹⁸

Bratři Červenkoví vyrůstali spolu se starší sestrou Věrou v zemědělské rodině.¹⁹ Život v Běsnu v této době nebyl pro českou rodinu snadný. Sudetoněmecká strana (SdP), podpořená stále silnějším nacistickým Německem, vyvíjela na československou vládu nátlak v podobě vzrůstajících požadavků. Politické situaci nepomohla ani politika „usmírování“, kterou prosazovala Velká Británie a Francie. Tyto faktory nakonec vedly k podepsání tzv. Mnichovské dohody v noci z 29. na 30. září 1938. Následkem této smlouvy přišlo Československo ve prospěch Německa o pohraniční území obývané převážně německy mluvícím obyvatelstvem.²⁰

Červenkoví museli opustit svůj domov kvůli různým změnám režimů hned několikrát. Po zabrání českého pásma nacionálně socialistickým Německem se celá rodina byla nucena vystěhovat do obce Kněževes u Prahy a následně do Kožlan, kde Červenkoví žili až do roku

¹⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60.

¹⁷ Akce K („kulak“) byla státní akce, která si kladla za cíl likvidaci selského stavu. Akce byla zahájena na základě směrnice ministra národní bezpečnosti Ladislava Kopřivy, ministra vnitra Václava Noska a ministra spravedlnosti Štefana Ráise, která byla podepsána 22. října 1951. Směrnice zahrnovala doporučení, jak mají příslušníci Státní bezpečnosti a prokurátoři postupovat během udílení rozsudků v kauzách se soukromými zemědělci. Kromě vězení a peněžních pokut, měli být odsouzení nuceni opustit svá dosavadní bydliště. Zároveň došlo k zabavení veškerého jejich majetku. Tento rozsudek se vztahoval na všechny rodinné příslušníky, i na ty, kteří nebyli souzeni. Státní bezpečnost rodinám přidělila nová bydliště a zaměstnání, pokud možno vzdálené od původní obce. Viz informací: JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.

¹⁸ SOA Litoměřice, Adressbuch der Gerichtsbezirke Podersam und Jechnitz mit einem Kalender für das Jahr 1934, Karl Hornung & Co.

¹⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky z 9. ledna 1956.

²⁰ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 437-443.

1945. Po skončení druhé světové války se mohli vrátit do své rodné vesnice, kde František Červenka nákupem půdy rozšířil své hospodářství, které pak celkově čítalo 13 hektarů. Na svém statku pracoval společně s manželkou Anežkou až do jara 1952.²¹ Po nástupu komunistického režimu rodina odmítla vstoupit do místního Jednotného zemědělského družstva²², a proto byla z obce v srpnu 1953 vystěhována v rámci Akce Kulak do obce Kunratice u Frýdlantu v Čechách.²³ Se zbytkem rodiny se musela také vystěhovat dcera Věra, v té době již vdaná za Františka Svobodu. Stěhování pro ni muselo být o to náročnější, že cestovala s dvouletým synem Františkem. Její manžel měl být přesídlen dodatečně, protože v té době konal vojenskou službu na dobu neurčitou.²⁴

Jaroslav pracoval nejprve jako rolník a poté jako traktorista v Kunraticích.²⁵ V době před zatčením plnil základní vojenskou službu v Liberci v hodnosti vojína.²⁶ Jeho bratr Přemysl absolvoval dva roky odborné školy v Podbořanech, kde se vyučil automechanikem. Původně byl povoláním automechanik-údržbář v mechanizačním středisku ve Frýdlantu v Čechách. Zde pobýval až do října 1955, kdy započal presenční vojenskou službu v Opavě.²⁷

2.1.2 Jiří Drápalík

Jiří Drápalík se narodil 19. února 1934 ve Všeradově v Pardubickém kraji. Pocházel z rodiny rolníka Jana Drápalíka, který v roce 1945 převzal třinácti hektarové hospodářství v Kunraticích, kam se i se zbytkem rodiny odstěhoval. Mohlo k tomu dojít na základě dvou procesů, které v té době v pohraničí probíhaly a byly navzájem provázány. Prvním z nich bylo vysídlení německého obyvatelstva z pohraničních oblastí po druhé světové válce. Současně s tím probíhalo osídlování těchto opuštěných míst převážně obyvatelstvem slovanského původu. Jedním z důvodů rychlého znovuosídlení se stala nutnost začlenit pohraniční oblasti do

²¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky z 9. ledna 1956.

²² Pozn. Od podzimu 1948 byla podle sovětského vzoru zahájena akce na nucenou kolektivizaci, kterou následoval zákon o jednotných zemědělských družstvech (JZD) z 23. února 1949. Z dochovaného zápisu z tajné schůze předsednictva ÚV KSČ, které se konalo 14. října 1948, víme, že nejvyšší představitelé strany již v této době znali následky kolektivizace v Sovětském svazu. Přesto byl tento model následován a stal se prototypem pro daleko vyspělejší československé zemědělství. Dostupné z: JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhnání sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.

²³ BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010, s. 473.

²⁴ NA Praha, fond Správa Sboru nápravné výchovy, případ Františka Červenky (nar. 23.9.1901).

²⁵ Pozn. Základní vojenská služba byla v roce 1949 stanovena novým branným zákonem na 24 měsíců. In: Army.cz [online]. [vid. 10. 8. 2019]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>.

²⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

²⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

ekonomického programu Československa.²⁸

Jiří vyrůstal společně se starším bratrem Josefem, mladším bratrem Pavlem a sestrou Janou. V roce 1949 po jednom roce studií na gymnáziu odešel na roční praxi do národního podniku Tiba ve Frýdlantu v Čechách. V roce 1950 začal docházet na vyšší průmyslovou školu chemickou v Liberci, kterou rovněž nedokončil. Po půlroční brigádě v Ostravě, kde pracoval jako dělník v podniku Národní sazovna, se vrátil k rodičům do Kunratic. Začal znovu pracovat v textilní továrně Tiba na pozici chemik – mistr bělidla.²⁹ Základní vojenskou službu nastoupil v roce 1954 v Bechyni u Tábora. Z jeho kádrového posudku lze vyčíst, že byl od 29. prosince 1954 členem výboru Závodní organizace Československého svazu mládeže (ZO ČSM)³⁰ letecké roty, kde pracoval jako chemik.³¹

2.1.3 Vojtěch Hrdlička

Posledním členem skupiny, které je věnovaná tato práce, byl Vojtěch Hrdlička. Narodil se 12. listopadu 1934 v Praze na Žižkově.³² Vyrůstal společně s mladší sestrou Jaroslavou. Jeho otec pracoval jako obchodník se spotřebním zbožím, které prodával na trzích v Čechách a na Moravě. Po otcově smrti v roce 1943 se Vojtěchova matka provdala za Jana Peška. V roce 1945 rodina osídlila domek v Kunraticích na Frýdlantsku. Stejně jako v případě rodiny Jiřího Drápalíka k tomu mohlo dojít na základě procesu znovuosídlení pohraničí. Manželský pár pravděpodobně doufal, že začnou svůj společný život na novém místě, které jim poskytne šanci na lepší život.

Jan Pešek i Růžena Pešková pracovali v Totexu ve Frýdlantu v Čechách. Vojtěch Hrdlička se dva roky učil horníkem, ale v tomto oboru nikdy nepracoval. Namísto toho byl zaměstnaný na státním statku v Kunraticích jako zemědělský dělník.³³ Stejně jako ostatní, i on

²⁸ WIEDEMANN, Andreas. *"Pojď s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016, s. 41.

²⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jiřího Drápalíka ze dne 18. ledna 1956.

³⁰ Pozn. Československý svaz mládeže byla organizace, která vznikla v roce 1949. Tato politická organizace byla zcela řízena Komunistickou stranou. Vznik této jednotné organizace znamenal zánik všech ostatních (především nekomunistických) organizací. V roce 1968 tato organizace zanikla, avšak již v roce 1970 byla její činnost obnovena pod názvem Socialistický svaz mládeže (SSM). Cílem této organizace byl dozor nad výchovou mládeže, která se měla nést v duchu marxismu-leninismu. In: *Totalita.cz* [online]. [vid. 1. 9. 2019]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/csm.php>

³¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol., kádrový posudek na voj. Drápalíka Jiřího ze dne 5. ledna 1956.

³² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, osobní vyšetřovací svazek č. 24 proti Vojtěchu Hrdličkovi, zaveden 11. 1. 1956.

³³ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

plnil v době zatčení základní vojenskou službu, v jeho případě v Orlové u Ostravy. Vojtěch Hrdlička byl jako jediný ze skupiny již dříve soudně trestán. Podle dochovaných záznamů byl ve svých 16 letech podmíněně odsouzen na dva roky Lidovým soudem ve Frýdlantu v Čechách za podíl na krádeži. Bližší informace se k této kauze nepodařilo dohledat. Jelikož se jednalo o pouhý přestupek, je možné, že byl spis skartován. Zajímavostí jistě je, že i přes tento prohřešek mohl Vojtěch Hrdlička již od října 1953 plnit funkci místního předsedy Československého svazu mládeže.³⁴

2.1.4 Společná činnost

Dle informací uvedených v protokole o hlavním líčení se měli Jiří Drápalík a Vojtěch Hrdlička často scházet. Na těchto schůzkách se údajně domluvili na tom, že spolu založí ilegální skupinu, jejímž cílem bude snaha uškodit tehdejšímu režimu. V listopadu 1953 se k této dvojici přidal Jaroslav Červenka. Po několika týdnech se podařilo přemluvit i jeho bratra Přemysla, který se měl zpočátku zdráhat a nechtěl se schůzek účastnit. Vedoucím skupiny se stal Jiří Drápalík, který si podle soudu naplánoval vyrobit střelný prach, jenž by se dal následně použít při sabotážních akcích. Přes jeho znalosti v chemickém oboru se mu však střelný prach nepodařilo zhotovit. Z toho důvodu údajně navrhl, aby skupinka provedla společné vloupání do kamenolomu v Heřmanicích a výbušniny zde odcizila. Všichni až na Vojtěcha Hrdličku měli s tímto plánem souhlasit.

Akce, která měla proběhnout 7. února 1954, se údajně zúčastnili pouze bratři Červenkové a Jiří Drápalík. Vojtěch Hrdlička měl celý večer strávit u své tehdejší partnerky Danuše Vlachové. Po vniknutí do objektu dotyční našli pouze 300 kusů zápalníků. Během pokusu o jejich odcizení byli vyrušeni nočním hlídačem Václavem Šubrtem, a proto utekli. Přemysl Červenka se později na popud ostatních na místo vloupání vrátil, ale byl přistižen a zadržen. Musel provést otisk prstů a říci jméno, které záměrně uvedl nepravé.³⁵ Tímto pokusem skončila činnost údajné ilegální skupiny, neboť všichni obvinění měli dostat strach, a tak upustili od dalších pravidelných schůzek a plánů na „teroristické“ akce.

Vojtěch Hrdlička měl kromě toho od února do září 1954 rozkrádat státní majetek. Podle vyšetřovatelů se jednalo se celkem o 2 700 kg jaderných krmiv a 700 kg umělých hnojiv, která

³⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, osobní vyšetřovací svazek č. 24 proti Vojtěchu Hrdličkovi, zaveden 11. 1. 1956.

³⁵ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 179, T42/60 – úryvek z protokolu hlavního líčení Krajského soudu v Liberci z 23. února 1956.

rozprodával soukromým rolníkům.³⁶

Výše uvedené informace jsou čerpány z dokumentů Státní bezpečnosti, proto bylo během bádání zásadní kontaktovat pamětníky celé události. V dnešní době již nežije nikdo z hlavních aktérů, podařilo se však vypátrat některé členy pozůstalých rodin. Údaje, které mi byly poskytnuty, jsou pro tuto práci podstatné. Zároveň se však nesmí opomíjet fakt, že i k těmto informacím se musí přistupovat kriticky. Z výpovědi Vlasty Drápalíkové, manželky Jiřího Drápalíka, lze usoudit, že se všichni obvinění mezi sebou dobře znali a trávili spolu volný čas. Sama označila jejich činnost za pouhou „klukovinu“, která neměla mít dalekosáhlejší následky. Je pravděpodobné, že se Jiří Drápalík a bratři Červenkové skutečně vloupali do kamenolomu v Heřmanicích. Ostatní události však paní Drápalíková považuje za vykonstruované.³⁷ S touto verzí se shoduje i výpověď synů Vojtěcha Hrdličky.³⁸

2.2 Vyšetřování

Předcházející podkapitola stručně shrnovala údajnou činnost skupiny Drápalík a spol. Následující část se hlouběji zabývá zpracováním dokumentů poskytnutých Archivem bezpečnostních složek v Praze, které se nacházejí v jednotlivých vyšetřovacích spisech odsouzených. Jedná se především o protokoly výslechů jak samotných odsouzených, tak svědků z řad rodinných příslušníků, tehdejších partnerek či zaměstnavatelů, které poskytují detailnější popis událostí spojených se 7. únorem 1954.

2.2.1 Oldřich Vaněk

Na tomto místě je vhodné představit hlavního vyšetřovatele kauzy Oldřicha Vaňka. Oldřich Vaněk se narodil 3. prosince 1921 ve Vysoké Libni u Mělníka. Z jeho životopisu se dá vyčíst, že měl pocházet ze šestičlenné dělnické rodiny. Původně se vyučil pekařem, během okupace za druhé světové války se živil jako pomocný dělník v Neratovicích v továrně na chemickou a hutní výrobu.

V květnu v roce 1945 se měl údajně přidat k jednomu partyzánskému oddílu, se kterým se zapojil do „očišťovacích akcí“ ve Šluknově.³⁹ Je pravděpodobné, že se Oldřich Vaněk podílel na tzv. divokém odsunu německy mluvících obyvatel. Ten probíhal během prvních šesti měsíců

³⁶ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 179, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

³⁷ Rozhovor s Vlastou Drápalíkovou, manželkou Jiřího Drápalíka, 4. prosince 2019.

³⁸ Rozhovor s Pavlem a Petrem Hrdličkovými, syny Vojtěcha Hrdličky, 16. prosince 2019.

³⁹ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

po skončení druhé světové války. Do akce se zapojila především československá armáda, dále pak nově vznikající Národní výbory a různé „revoluční“ oddíly, mezi nimiž se často objevovali lidé pochybného charakteru. Během této neřízené akce docházelo k násilnostem na německy mluvících obyvatelích, včetně četných vražd a rabování jejich majetku.⁴⁰ Nebylo výjimkou, že se oběťmi násilností stali i čeští obyvatelé.⁴¹

Po skončení druhé světové války měl Oldřich Vaněk nastoupit jako pomocný dělník v tiskárně Cíl v Liberci, kde zůstal až do roku 1947. Do Komunistické strany Československa vstoupil 15. února 1946. Do převratu v únoru 1948 se zapojil jako člen Akčního výboru Národní fronty ve Zdislavě.⁴² Akční výbory Národní fronty vznikaly na úrovni okresů, obcí i jednotlivých pracovišť. Tato uskupení začala postupně přebírat na mnoha místech moc.⁴³

V roce 1949 započal studium na Základní škole Státní bezpečnosti. Po jejím úspěšném absolvování byl nejprve přijat k policejnímu útvaru „JASAN“, který se zabýval ochranou předních vládních činitelů. Následně byl přemístěn ke Krajské správě Ministerstva vnitra v Liberci (KS-MV Liberec).⁴⁴

Před svým předělením do Liberce byl Oldřich Vaněk vybrán kádrovým odborem, aby se zúčastnil několika měsíční plavby na první československé lodi Republika.⁴⁵ Na této lodi cestoval z Polska do Norska a poté do Lidově demokratické republiky Čína. Jeho úkolem bylo zjistit, kdo z posádky je vhodný na práci v zahraničí. Tato cesta byla s velkou pravděpodobností pro Vaňka životním zážitkem. Ve svém životopise například popsal příhodu, kdy posádku při zpáteční cestě zastihl tajfun, a tak vážně poškodil loď, že nebyla schopna další plavby.

Po svém návratu z cest začal pracovat na KS-MV Liberec v odboru vyšetřování. Vaněk z tohoto přeřazení nebyl příliš nadšený. Ve svém životopise uvedl, že neuměl psát na stroji a neměl dostatečné znalosti v oboru. Přesto na jeho námítky nebyl brán zřetel. Na této pracovní pozici zůstal až do září 1956, kdy zahájil studium na dvouleté škole ministerstva vnitra. Po zrušení Libereckého kraje byl přeřazen ke KS-MV Ústí nad Labem, kde zůstal až do důchodu.

⁴⁰ *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Editor Adrian von ARBURG, editor Tomáš STANĚK. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011, s. 94-133.

⁴¹ WIEDEMANN, Andreas. *"Pojď s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016, s. 95.

⁴² Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

⁴³ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír: *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018, s. 514.

⁴⁴ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

⁴⁵ Pozn. Obchodní loď Republika byla loď, kterou Československo získalo po druhé světové válce. Byla vyrobena v roce 1920 ve Velké Británii. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Republika_\(loď,_1920\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Republika_(loď,_1920))

Svým nadřízeným, náčelníkem odboru vyšetřování nadporučíkem Čermákem, byl velice kladně hodnocen. Oceněna byla především jeho houževnatost, obětavost při plnění služebních úkolů, iniciativa a průbojnost. Jeho jediné nedostatky se týkaly stylizace a pravopisu. Nadporučík Čermák na druhou stranu zmínil, že Vaněk měl mít problémy uplatňovat vhodné metody během výslechu. Za svou práci mu bylo v dubnu 1956 uděleno vyznamenání Za službu vlasti, následně v roce 1965 propůjčena medaile Za zásluhy o obranu vlasti. Vrcholu své kariéry dosáhl v roce 1970, kdy byl povýšen do hodnosti majora. Kariéru ukončil odchodem do důchodu v roce 1976.⁴⁶

2.2.1 První výslechy

První dochovaná výpověď týkající se zkoumaného případu je datovaná již k 8. únoru 1954, čili hned den poté, kdy mělo dojít k vloupání do kamenolomu v Heřmanicích. Jedná se o krátkou výpověď Vojtěcha Hrdličky, který nejprve uvedl základní informace o sobě a své rodině a poté odpověděl na pár dotazů ohledně předešlého dne. Hrdlička popsal, jak se tento den kolem druhé hodiny odpolední společně s Františkem Votavou⁴⁷, Jiřím Klepáčkem, Danuší Vlachovou a Zdenou Novotnou vydali na projížďku na saních tažených koňmi do obce Vysoký. Domů se skupina vrátila až večer. Votava s Hrdličkou se kolem osmé hodiny zastavili u Novotné a Vlachové v jejich bytě. Po krátké době se k nim měl připojit i Jiří Drápalík, který odešel přibližně v deset hodin. Zbytek skupiny se dále věnoval poslechu rádia a rozešel se až po půlnoci.⁴⁸

Další podstatné výslechy proběhly 12. února 1954. Vyslechnuty byly Danuše Vlachová, v té době partnerka Vojtěcha Hrdličky, a její sousedka a kolegyně Zdena Novotná. Výpověď Zdeny Novotné obsahuje její popis události 7. února 1954. Danuše Vlachová byla vyslýchána v ten samý den.⁴⁹ Jejich výpovědi se až na pár detailů shodují. Obě dívky odsouhlasily, že 7. února 1954 Jiří Drápalík trávil několik hodin u nich v bytě.⁵⁰

Následující výpověď je datována až k 26. říjnu 1955. Z jakého důvodu zde vznikla více jak rok a půl dlouhá odmlka, ze spisu vyčíst nelze. Vyslýchaným byl Jiří Drápalík, který se

⁴⁶ Archiv bezpečnostních složek, oddělení archivních fondů MV ČSR, StB a vojsk MV Kanice, personální spis Oldřicha Vaňka, ev. č. 5280/21.

⁴⁷ Pozn. Více informací o rodině Františka Votavy: VOTAVA, Milan. *Politická perzekuce v 50. letech 20. století v Československu – případ kulaka Františka Votavy*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2018.

⁴⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 8. února 1954.

⁴⁹ Pozn. Pravděpodobně až po výslechu Zdeny Novotné, neboť při výslechu Dany Vlachové již vyšetřující věděli o výletu na Vysokou.

⁵⁰ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Danuše Vlachové a Zdeny Novotné z 12. února 1954.

doznal k tomu, že se zúčastnil vloupání do kanceláře kamenolomu v Heřmanicích. Na téměř čtyřech stránkách je vylíčeno, jak měl večer 7. února 1954 probíhat. Do celé akce měli být zapojeni především bratři Červenkové a Jiří Drápalík. Tito tři mladí muži se měli domluvit, že se večer kolem sedmé hodiny vypraví do Heřmanic a pokusí se nalézt sklad s výbušninami. To se jim nakonec nepodařilo, dostali se pouze do jedné z kanceláří, kde se nacházely svazky zápalníků. Během této činnosti je vyrušil noční hlídač. Jiří Drápalík uvedl, že se bratrům Červenkovým podařilo utéct, zatím co on se musel schovat za dveře a poté hlídače odstrčit a tím tak získat čas k útěku. Co je na výpovědi zvláštní, je část, kdy se bratři Červenkové rozhodli v ten samý večer do kamenolomu znovu vrátit. Při tomto druhém pokusu měl být chycen Jaroslav Červenka⁵¹, který ovšem u sebe neměl občanský průkaz, a proto mu byly sejmuty otisky prstů. Jméno uvedl falešné, podepsal se jako Josef Hrdlička.⁵² Další otázky se týkaly převážně bratrů Červenkových. Drápalík je popsal jako protistátně zaměřené, přičemž veškeré plány nezákonných akcí měly být jejich nápad. Výpověď na závěr obsahuje odstavec, ve kterém Jiří Drápalík uvedl, že s ním bylo během výslechu slušně zacházeno. Tento dodatek však nezní příliš věrohodně, hlavně z toho důvodu, že jeho iniciátorem byl sám Drápalík.⁵³

Poslední dochovaný protokol, který byl sepsán před zatčením obviněných, pochází z 11. listopadu 1955. Tentokrát byl vyslýchán Vojtěch Hrdlička. Celá výpověď ze široka popisuje situaci před vloupáním do kamenolomu v Heřmanicích, především se zaměřuje na Hrdličkův vztah k bratrům Červenkovým. Ve výpovědi jsou oba bratři popisováni jako synové bývalého kulaka, kteří se cítili být okradeni tehdejšími režimem, a proto se rozhodli, že odejdou ilegálně do západního Německa. Před svým odchodem si měli naplánovat řadu protistátních akcí, které jsou vyjmenovány v úvodu této kapitoly. Hrdlička dále vylíčil, jak se on a Jiří Drápalík nikdy k Červenkovým přidat nechtěli, že pouze předstírali svůj zájem zapojit se do ilegální skupiny.⁵⁴

Dnes se můžeme pouze dohadovat o tom, zdali se bratři Červenkové chtěli opravdu pokusit o přechod státních hranic. Od října 1948 bylo nepovolené překročení státních hranic považováno za trestný čin, za který hrozilo až pět let odnětí svobody.⁵⁵ V listopadu 1951 vydal ministr národní bezpečnosti Ladislav Kopřiva předpisy navazující na zákon o ochraně státních

⁵¹ Pozn. V tomto ohledu se Jiří Drápalík rozchází s ostatními obžalovanými. Jaroslav Červenka i Vojtěch Hrdlička uvedli, že se mělo jednat o Přemysla Červenku.

⁵² Pozn. Pravděpodobně z toho důvodu byl do celého procesu zatažen Vojtěch Hrdlička.

⁵³ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Jiřího Drápalíka z 26. října 1955.

⁵⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955.

⁵⁵ Pozn. Na základě § 40 zákona na ochranu republiky č. 231/1948 Sb. ze dne 24. 10. 1948. Dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=231&r=1948>

hranic č. 69/1951 Sb.⁵⁶, které se týkaly především ustanovení zakázaného a hraničního pásma a přemístování osob z těchto pásem. Ze zakázaného pásma byli vystěhováni všichni obyvatelé. Vpouštěny byly pouze prověřené osoby s doprovodem z řad pohraniční služby. Samotné pásmo se skládalo ze dvou částí, kdy vnitřní část byla tvořena drátěnými zátarasy. Cílem pohraniční služby bylo zabránit všem v nepovoleném přechodu hranic, i za cenu usmrcení dotyčného. V období mezi lety 1951 až 1965 jim v tomto úkolu pomáhaly miny a elektrický proud zapojený v drátěných zátarasech. Mezi lety 1948 až 1989 zemřelo při pokusu překročit hranice téměř tři sta osob, toto číslo zahrnuje i osoby, které se o přechod hranic nepokoušely.⁵⁷

Vojtěch Hrdlička pokračoval ve své výpovědi popisem událostí ze 7. února 1954. Tato výpověď se významně liší od té z 8. února 1954 i od výpovědí Danuše Vlachové a Zdeny Novotné z 12. února 1954. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že se Jiří Drápalík měl Vojtěchu Hrdličkovi svěřit o událostech v kamenolomu v Heřmanicích ihned po svém příchodu do bytu dívek. V protokolech z února 1954 i pozdějších výpovědích Danuše Vlachové a Zdeny Novotné se však uvádí, že se měl Vojtěch Hrdlička o pokusu vyloupení kanceláře kamenolomu dozvědět až následující den.⁵⁸

2.2.2 Zatčení a vyšetřování

Tato podkapitola se věnuje zatčení a následnému vyšetřování Jiřího Drápalíka a spol. Z dochovaných dokumentů ve vyšetřovacích spisech můžeme vyčíst, že obvinění byli zatčeni hned několik dnů po zahájení vyšetřování. Valná většina výpovědí jak přímo hlavních aktérů, tak svědků vznikala až v době, kdy se Jiří Drápalík a ostatní nacházeli ve vazbě.

Pravděpodobně na základě výpovědí Jiřího Drápalíka z 26. října 1955 a Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955, které jsou popsány v předešlé podkapitole, bylo 18. listopadu 1955 vydáno usnesení o zahájení vyšetřování Jaroslava a Přemysla Červenkových, které sepsal poručík František Novák a schválil krajský prokurátor Jaroslav Nový.⁵⁹ Jaroslav byl zatčen 28. listopadu, jeho bratr Přemysl o tři dny později. Následovala osobní i domovní prohlídka, při

⁵⁶ Zákon o ochraně státních hranic č. 69/1951 Sb. ze dne 31. 7. 1951. Dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=69&r=1951>.

⁵⁷ MAŠKOVÁ, Tereza, MORBACHER, Ľubomír. *Železná opona v Československu* [online]. In: Ústav pro studium totalitních režimů. [vid. 9. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/hranice/studie.pdf>

⁵⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Výpověď Vojtěcha Hrdličky z 11. listopadu 1955.

⁵⁹ Pozn. Prokurátor Jaroslav Nový působil u KS od roku 1953. Důkaz o jeho aktivitě můžeme nalézt v dochovaných materiálech, ze kterých víme, že se mezi lety 1955-1956 účastnil celkem patnácti případů. Předtím byl zaměstnán dva roky v generální prokuratuře ve II. úseku – agenda trestních věcí, kromě věcí církevních a vojenských. Dostupné z: MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005, s. 30. ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 36.

kteře se u snoubenky Jaroslava Červenky, u níž dočasně bydlel, našla pistole ráže 7, 65 mm značky ČZ. a šest nábojů. Tuto zbraň měl Jaroslav vlastnit bez povolení od ledna 1954.⁶⁰

V následujících dnech se rozeběhl maraton výsledků. Ve spise Jaroslava Červenky se nachází celkem deset protokolů o výsleších, které probíhaly od 28. listopadu 1955 do 17. ledna 1956. Vyšetřování Jaroslava Červenky bylo ukončeno 25. ledna 1956.⁶¹ Ačkoliv neexistují přímé důkazy o tom, jak výsledky týkající se této konkrétní kauzy probíhaly, v odborné literatuře jsou popsány některé praktiky Státní bezpečnosti. Vyšetřování většinou probíhalo podle předem vypracovaného plánu, který připravil hlavní vyšetřovatel. Pokud obviněný nesouhlasil s připraveným protokolem, byl vystaven psychickému a velice často také fyzickému násilí. Následkem tvrdých praktik, jako bylo například neustálé buzení ze spánku, bití nebo vynucené stání během několika hodinového výslechu, se dotyčný často zhroutil naprostým vyčerpáním.⁶²

Verze Jaroslava Červenky o průběhu akce ze 7. února 1954 se v podstatě shoduje jak s Jiřím Drápalíkem, tak s Vojtěchem Hrdličkou. Jediný rozdíl je v tom, že ve výpovědích Jaroslava Červenky je jako „vůdce“ skupiny označován Jiří Drápalík, a ne bratři Červenkovi. Jaroslav Červenka se též zmínil o tom, že měl být ohledně incidentu v kamenolomu již vyslýchán v dubnu 1954. Žádný záznam o tomto výslechu se však ve spisech nenachází.⁶³

V protokolech je popsáno, jak probíhaly údajné schůzky skupiny před samotným vloupáním do kamenolomu. Hlavním cílem Jiřího Drápalíka mělo být odcizení zbraní ze skladiště lidových milic v textilní továrně Tiba. Drápalík měl dopředu vše připravené, dokonce měl mít i plán celého objektu. Veškeré informace mu měla poskytovat jeho milenka, jistá Jiřina⁶⁴, která dříve pracovala v Tibě na vrátnici. Jiřina však měla mít údajně v plánu veškerou činnost skupiny nahlásit Státní bezpečnosti, což Jiří Drápalík včas odhalil a rozmluvil jí to.⁶⁵

Výpovědi v protokolech si na mnoha místech protiřečí. Jaroslav Červenka i ostatní několikrát uvedli, že se po nezdařené akci v kamenolomu v Heřmanicích rozhodli, že od

⁶⁰ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Domovní prohlídka Jaroslava Červenky ze dne 3. prosince 1955.

⁶¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol.

⁶² KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 184-185.

⁶³ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jaroslava Červenky ze dne 29. listopadu 1955.

⁶⁴ Pozn. Podle výpovědi Jiřího Drápalíka z dne 19. prosince 1955 se mělo jednat o Annu Šálkovou z Pertoltic. Nic o tom, že měla v úmyslu skupinu nahlásit Státní bezpečnosti Drápalík neuvádí.

⁶⁵ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výslechu Jaroslava Červenky z 30. listopadu 1955.

ostatních akcí upustí. V protokole z 13. prosince 1955 je ale napsáno, že se skupina chtěla v březnu 1954 pokusit o vyloupení některého z poštovních úřadů v Řasnici, Hodkovicích, Mníšku či Chrastavě z důvodu získání peněz. Jiří Drápalík měl chtít peníze použít na zaopatření již zmiňované Jiřiny, protože s ní čekal dítě.⁶⁶ Peníze by Jiří Drápalík dále použil ke koupi motocyklu a vytvoření finanční rezervy. K vyloupení pošty však nakonec nedošlo, neboť dotyčná údajně potratila a Drápalík již peníze nepotřeboval.⁶⁷

Vyšetřování Přemysla Červenky probíhalo obdobným způsobem. Jak již bylo uvedeno, Přemysl byl zatčen 1. prosince 1955. I u něho proběhla osobní a domovní prohlídka, při které se našla automatická pistole ráže 7.65 mm značky Walter, několik ostrých nábojů a jeden dělostřelecký zaměřovač.⁶⁸ Zbraň si měl dotyčný zakoupit 15. února 1954 od svého švagra Františka Svobody.⁶⁹ Výsledky Přemysla Červenky se střídaly se dny, kdy byl vyslýchán jeho bratr.⁷⁰ V prvních třech výpovědích se Přemysl Červenka stejně jako jeho bratr Jaroslav velice podrobně věnuje popisu schůzek, na kterých se měly plánovat různé teroristické akce. Je jistě zajímavé podotknout, že oba vyslýchání dokázali velice podrobně popsat, jak schůzky měly probíhat, i když od společných setkání v té době uběhly již téměř dva roky.

Dle informací popsaných v předešlé podkapitole měl být Přemysl Červenka chycen při druhém pokusu o vniknutí do kanceláře kamenolomu vedoucím lomu Karlem Kálenským a nočním hlídačem Václavem Šubrtem. Ve spise se dokonce nachází i modrá obálka, na které jsou údajně zaznamenány otisky prstů Přemysla Červenky. Otisky jsou však špatně viditelné, a přestože se ve spise Přemysla Červenky nachází kompletní sada všech otisků jeho prstů, nelze s jistotou říct, že se shodují s otisky na obálce.⁷¹

Jiří Drápalík byl zatčen navečer 13. prosince 1955 a následně dán do vyšetřovací vazby ve věznici č. 1 v Liberci. Na základě výsledků bratrů Červenkových byl označen za iniciátora celé akce. Pravděpodobně i proto byl podroben nejvíce výsledkům. I u něho proběhla osobní a domovní prohlídka, při které se našla automatická pistole značky Sauer a větší množství ostrých

⁶⁶ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jaroslava Červenky z 13. prosince 1955.

⁶⁷ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jiřího Drápalíka ze dne 27. prosince 1955

⁶⁸ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Přemysla Červenky ze dne 2. prosince 1955.

⁶⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Přemysla Červenky ze dne 27. prosince 1955.

⁷⁰ Pozn. Dělo se tak až na dvě výjimky 1. prosince 1955 a 9. ledna 1956, kdy byli v ten samý den vyslýcháni oba bratři.

⁷¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Přemysla Červenky ze dne 7. prosince 1955.

nábojů. Při druhé domovní prohlídce, která proběhla o měsíc později, se našlo sedmnáct lahviček s chemikáliemi,⁷² letecká kukla a elektromotor značky Siemens.⁷³ Chemikálie měly sloužit k přípravě střelného prachu, který by Drápalík mohl využít ke své protistátní činnosti. Letecká kukla měla být odcizena při výkonu strážní služby na stojánce v srpnu 1955.⁷⁴ Na rozdíl od své výpovědi z 26. října 1955 se Drápalík částečně přiznal, že většina plánovaných akcí měla být jeho nápadem. Pouze s odstraněním tunelu Harta měli přijít bratři Červenkové.⁷⁵ Zda se přiznal pod nátlakem, zůstává otázkou. Při schůzkách, které probíhaly u Drápalíka nebo u Červenkových v bytě, měl vyslýchaný ostatním pouštět v té době zakázanou stanici Rádio Svobodná Evropa.⁷⁶ Vyšetřování Jiřího Drápalíka bylo ukončeno 24. ledna 1956.⁷⁷

Jako poslední byl ze skupiny zatčen Vojtěch Hrdlička. Stalo se tak 10. ledna 1956. Stejně jako ostatní i Hrdlička pozměnil svoji první výpověď, kterou uvedl 8. února 1954. I jeho další výpověď z 11. listopadu 1955 se v některých místech s následujícími protokoly rozchází. Například zcela vynechal, že se 7. února 1954 vydal na celé odpoledne mimo Kunratice s dalšími čtyřmi lidmi.⁷⁸ Následuje klasický výčet údajně plánovaných akcí, který se nachází ve vyšetřovacích spisech všech obviněných. Jediný dodatek navíc se týká zločinu, kterého se měl dopouštět pouze Vojtěch Hrdlička s Jaroslavem Červenkou a Jonelem Pencinem od února 1954 do září 1954. Tito tři mladíci se měli společně podílet na soustavném odcizení jaderných krmiv ze skladiště ČSSS Kunratice. O Jonelovi Pencinovi nevíme nic bližšího, pouze že se jednalo o bývalého zaměstnance ČSSS Kunratice. Skupina měla postupně odcizit více jak dvě tuny kukuřičného šrotu, ovesného šrotu a ovsu v znu. Tyto suroviny měli pak následně rozprodávat jednotlivým soukromým zemědělcům, mimo jiné i otci Jiřího Drápalíka, Janu Drápalíkovi. Všichni rolníci měli vědět, že se jedná o kradené zboží.⁷⁹ Dále pak trojice

⁷² Pozn. O těchto chemikáliích vypovídali oba bratři Červenkové. Jiří Drápalík je měl údajně chtít použít k výrobě výbušniny.

⁷³ Pozn. Na tomto protokolu o domovní prohlídce není uveden datum, kdy proběhla.

⁷⁴ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jiřího Drápalíka ze dne 29. prosince 1955.

⁷⁵ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jiřího Drápalíka ze dne 19. prosince 1955.

⁷⁶ Pozn. Rádio Svobodná Evropa je rozhlasová instituce, která byla založena Kongresem Spojených států amerických v roce 1949. Zabývá se především šířením nezájatých informací do zemí, které jsou sužovány diktátorským režimem. Více informací: TOMEK, Prokop. *Československá redakce Radio Free Europe: historie a vliv na československé dějiny*. Praha: Academia, 2015.

⁷⁷ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Usnesení o skončení vyšetřování Jiřího Drápalíka ze dne 24. ledna 1956.

⁷⁸ Pozn. Podrobný popis výletu je zmíněn až v další výpovědi z 12. ledna 1956.

⁷⁹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Vojtěch Hrdličky z 11. ledna 1956.

Hrdlička-Pencin-Drápalík měla odcizit dvanáct až patnáct pytlů hnojiv, též ze státního statku Kunratice.⁸⁰ Podporučík Vaněk skončil vyšetřování Vojtěcha Hrdličky 27. ledna 1956.⁸¹

Ve spisech se nacházejí jednotlivé protokoly osob, které byly v blízkém vztahu s vyšetřovanými. Zajímavá je například výpověď Jana Drápalíka, otce obviněného Jiřího Drápalíka z 6. ledna 1956. Tento protokol potvrzuje informaci, že se Jan Drápalík živil jako soukromý zemědělec. Můžeme se pouze dohadovat, zda právě tento fakt měl za následek, že byl celý proces postaven na Jiřím Drápalíkovi, který byl označen za iniciátora a plánovače všech akcí. Jeho otec byl vyslýchán pouze ve věci nelegálního uchovávání zbraní syna. Informace o výkupu odcizených krmiv od Vojtěcha Hrdličky se v protokolu nenacházejí.⁸²

Otázkou je role Františka Votavy v celém případě. Ačkoliv měl být jmenovaný přítomen u večerní návštěvy Jiřího Drápalíka v bytě Vlachové a Žemlové 7. února 1954 a dokonce měl o celém trestném činu vědět, nikde není dochovaná jeho výpověď či zmínka o tom, že vůbec vznikla.⁸³ František Votava a jeho rodina se stejně jako Červenkoví stal obětí Akce Kulak, když v roce 1953 byli vystěhováni z rodné obce Ohrazenice do Kunratic. Jeho otec František Votava dokonce strávil necelé dva roky ve vězení. František Votava mladší zemřel v březnu roku 1957 následkem těžkého zranění, které způsobila srážka s vlakem během oprav rozvodů.⁸⁴

2.3 Hlavní líčení a rozsudek

Všichni čtyři mladíci byli obviněni z trestného činu spolčení k sabotáži podle § 84, odst. 2, 1, písm. a), b) trestního zákona (zákon číslo 86/1950 Sb.). Vojtěch Hrdlička byl navíc obviněn z trestného činu rozkrádání národního majetku dle § 245, odst. 1, písm. a), odst. 3, písm. a) trestního zákona (trestní zákon číslo 86/1950 Sb.).

Hlavní líčení se konalo 23. února 1956 od 15 hodin. Předsedkyní senátu byla absolventka PŠP Anastázie Kleandrová⁸⁵, soudci z lidu Karel Kmínek a František Žák. Funkci

⁸⁰ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Vojtěcha Hrdličky ze dne 20. ledna 1956.

⁸¹ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o ukončení vyšetřování Vojtěcha Hrdličky ze dne 27. ledna 1956.

⁸² Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokol o výsledku Jana Drápalíka z 6. ledna 1956.

⁸³ Archiv bezpečnostních složek Praha, fond V/LB, signatura V-439 LB – Drápalík Jiří a spol. Protokoly o výpovědích Danuše Vlachové a Zdeny Žemlové z 16. prosince 1955.

⁸⁴ VOTAVA, Milan. *Politická perzekuce v 50. letech 20. století v Československu – případ kulaka Františka Votavy*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2018, s. 41-42.

⁸⁵ Pozn. Anastázie Kleandrová se narodila 25. července 1920. Její otec zemřel již před druhou světovou válkou, matka pracovala jako prادلena a uklízečka. Z jejího osobního spisu lze vyčíst, že měla minimálně pět dětí. První tři děti měla z manželství, které se rozpadlo v roce 1952, zbylé dvě pak z jiných vztahů. V mládí pracovala jako

zapisovatelky zastávala Helena Januláková. Dále se soudu zúčastnili: další z absolventů PŠP Antonín Kosík⁸⁶ jako prokurátor a obhájci ex offio Rostislav Zástěra, Karel Votruba a Miroslav Bukáček.⁸⁷ Bukáček, Votruba a Zástěra se podíleli již na tzv. druhé retribuici⁸⁸, kdy figurovali jako obhájci u Mimořádného lidového soudu v Liberci.⁸⁹

Po zahájení líčení prokurátor přednesl žalobu a následně předsedkyně senátu vyzvala obviněné, aby se vyjádřili k žalobě. Jako první vystoupil Jiří Drápalík, který se označil za neúmyslného vůdce skupiny. Z jeho výpovědi je patrné, že se nesnažil soud přesvědčit o své nevině, kterou hned v úvodu přiznal.⁹⁰ Zároveň se ale pokusil o přihlídnutí ke svému nízkému věku a argumentaci, že společně s ostatními žádný trestní čin v plánu neměl, jen o něm hovořil. Podobně vypověděli i ostatní obvinění.⁹¹

Jiří Drápalík byl odsouzen pro trestný čin spolčení k sabotáži k odnětí svobody na osm let. Jaroslav Červenka byl za stejný trestný čin odsouzen k odnětí svobody na pět let a jeho bratr Přemysl na dobu tři a půl roku. Vojtěchu Hrdličkovi byl navíc udělen trest za rozkrádání národního majetku, což mu vyneslo druhý nejvyšší trest. Jednalo se o odnětí svobody na šest let. Dále byla u všech obviněných vyslovena ztráta občanských práv v rozmezí tří až sedmi let

švadlena v různých firmách, například v národním podniku Mileta Hořice. V roce 1951 nastoupila do Právnické školy pracujících. Tímto krokem odstartovala svoji kariéru v oblasti justice. Mezi lety 1952-1955 měla zastávat funkci předsedkyně Okresního soudu v Jablonci nad Nisou. Z této pozice byla v roce 1955 povýšena na náměstkyni předsedy Krajského soudu v Liberci. Od dva roky později vystřídala Zdeňka Číhala na postu předsedkyně senátu Krajského soudu v Liberci. Nejvyšší funkci, kterou Anastázie Kleandrová pravděpodobně zastávala, byla pozice předsedkyně senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu Československa, do které byla jmenována společně s dalšími devíti soudci v roce 1970. Dostupné z: NA Praha, záznam schůze sekretariátu Ústředního výboru KSČ, charakteristika Anastázie Kleandrové, 24. června 1957. NA Praha, Byro Ústředního výboru KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích, kádrové návrhy z úseku soudnictví, 6. listopadu 1970.

⁸⁶ Pozn. Antonín Kosík zastával funkci prokurátora celkem u čtrnácti případů. Kosík původně pracoval jako pomocný zřízenec s bydlištěm v Ostravě. Vystudoval PŠP v Praze jako posluchač III. běhu (1. dubna 1950-31. března 1951). Dostupné z: ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2011, s. 36.

⁸⁷ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z protokolu hlavního líčení Krajského soudu v Liberci ze 23. února 1956.

⁸⁸ Pozn. K obnovení činnosti mimořádných lidových soudů došlo na základě zákona č. 33 z 25. března 1948. Na rozdíl od první retribuice tato druhá retribuice sloužila jako mocenský nástroj komunistické strany, která ji používala k odstranění domnělých či skutečných odpůrců režimu. Typické pro druhou retribuici je například porušení nezávislosti justice. Více informací ohledně druhé retribuice: KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004, s. 131-174.

⁸⁹ KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004, s. 171.

⁹⁰ Pozn. Podle výpovědí z přezkumného řízení z roku 1972 se však dozvídáme, že obvinění byli údajně během vyšetřování pod psychickým i fyzickým nátlakem, proto se jejich výpovědi a přiznání nedá považovat za zcela pravdivé.

⁹¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z protokolu hlavního líčení Krajského soudu v Liberci ze 23. února 1956.

a povinnost uhradit náklady trestního řízení.⁹² Občanská práva náležela všem občanům daného státu, patřilo mezi ně například volební právo.⁹³

2.4 Vězení: léta 1956-1960

Následující podkapitola se věnuje období, které čtveřice odsouzených strávila ve vězení. Bratři Červenkovi, Jiří Drápalík i Vojtěch Hrdlička odpracovávali svůj trest v táborech na Jáchymovsku a Příbramsku.

Pracovní tábory na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku patřily mezi nejnámější svého druhu v Československu. Pracovní oddíl vězňů vznikl na základě dohody mezi ministerstvem spravedlnosti a ředitelstvím Jáchymovských dolů, n. p. 1. března 1949. Vězeňský útvar spadl pod trestní útvar v Plzni. Dne 15. června 1949 vznikla samostatná stanice Sbor vězeňské stráže (SVS) Ostrov, která podléhala přímo velitelství SVS v Praze. V tomto vězeňském zařízení se nacházelo celkem 18 táborů. Jména se táborům udělovala buď podle názvu šachet, u kterých se nacházely, nebo po přilehlých obcích. Kromě oficiálního názvu měl každý tábor také své krycí označení.⁹⁴

Správa vězeňského zařízení Ostrov zpočátku spadala pod ministerstvo spravedlnosti. To ovšem nedokázalo zabezpečit výkon trestu tak, aby nedocházelo k útěkům vězňů. Proto bylo zařízení k 1. červnu 1951 předáno pod správu ministerstva národní bezpečnosti.⁹⁵

Šikana ze strany dozorců nebyla neobvyklá a mohla mít různou podobu. Jednou z nich byly například dlouhotrvající nástupy, které se konaly dvakrát denně. Tyto nástupy byly obzvláště ve špatném počasí pro vězně velmi vyčerpávající.⁹⁶ Každý tábor fungoval jako samostatná jednotka, proto záleželo na jednotlivém veliteli, jaké podmínky v něm nastolil. V táborech jako například Eliáš I nebo Bytíz byly relativně snesitelné podmínky, naopak Rovnost, Nikolaj či Barbora jsou vězni popisovány jako tábory likvidační. Do těchto táborů se dostávali tzv. státně bezpečnostní vězni, kteří byli většinou odsouzeni nad deset let a u kterých

⁹² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rozsudku Krajského soudu v Liberci ze dne 23. února 1956.

⁹³ ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. V Praze: C.H. Beck, 2008, XIV, s. 45.

⁹⁴ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 67-68.

⁹⁵ Tamtéž, s. 68-77.

⁹⁶ ROKOSKÝ, Jaroslav. *Političtí vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018, s. 231.

chtěla mít správa ministerstva národní bezpečnosti jistotu, že svými názory nebudou ovlivňovat ostatní vězně.⁹⁷

Těžká práce s radioaktivním uranem měla za následek řadu zdravotních komplikací. Vězni byli nebezpečí vystaveni především díky minimální až nulové ochraně. Co se týče stravy, ta zdaleka nepokrývala vysoký výdej, který vznikal následkem těžké práce v dolech. Vězni museli plnit nastavené normy nad sto procent, jinak jim byl přiděl jídla snížen. Za odvedenou práci měli odsouzení dostávat také malý finanční obnos, se kterým ovšem správa táborů zacházela velmi svévolně, především pokud se jednalo o příplatky a prémie. Částka byla nastavená tak, aby ji vězeň utratil ještě v táboře.⁹⁸

Pro tuto práci je pravděpodobně nejdůležitější trestanecký pracovní tábor Rovnost s krycím názvem „P“, který patřil mezi středně velké až velké tábory. Zásadním problémem pro tento tábor bylo, že se již od začátku potýkal s nedostatkem místa. K 1. březnu 1953 v něm bylo zapsáno 1 354 vězňů. Neexistovaly zde místnosti pro uskladnění potravin nebo umývárny. Chyběly také sušárny, proto se oblečení po vyfárání muselo sušit na ubikacích. Kvůli tomu to a dalším problémům musel být tábor Rovnost přemístěn. K přemístění přispěl také fakt, že se tábor nacházel na bohatém nalezišti uranové rudy.⁹⁹

2.4.1 Jaroslav Červenka

První z bratrů, Jaroslav, strávil většinu svých vězeňských let v trestaneckém táboře Rovnost. Do vězeňského ústavu Ostrov u Karlových Varů byl z Liberce přemístěn 18. dubna 1956.¹⁰⁰

Situace v nápravném pracovním táboře (NPT) Rovnost se od té v liberecké věznici velice lišila. Podle množství kázeňských trestů, které se dochovaly v osobním spisu odsouzeného, se dá usoudit, že výkon trestu neprobíhal bez komplikací. V celkem patnácti kázeňských trestech, které mu byly udělovány průběžně mezi srpnem 1956 a listopadem 1958, se můžeme dočíst o přestupcích jako například: kouření na nástupu, neuposlechnutí rozkazu, nedodržování fronty na oběd apod. Příčinou kázeňských trestů byla i údajná častá drzost. Dnes můžeme jen hádat, jestli se skutečně jednalo o neukázněné chování nebo šikanu ze strany dozorců.¹⁰¹ Jedním z možných způsobů potrestání byla korekce. Ve většině vězeňských

⁹⁷ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 68-77.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ NA Praha, Osobní spis Jaroslava Červenky.

¹⁰¹ Tamtéž.

zařízení se jednalo o dřevěnou či zděnou budovu. Vězni si zde odpykávali své tresty v krutých podmínkách, kdy často trpěli zimou a hladem. Zpočátku padesátých let korekce v jednotlivých táborech často chyběly, protože je stavěli samotní vězni po skončení pracovní doby. Často se stávalo, že byl vězeň dán do korekce bezdůvodně.¹⁰²

Poslední kázeňský trest byl udělen 24. listopadu 1958 v táboře „C“ (Vykmanov I), kdy je jako způsob potrestání uveden pohovor.¹⁰³ Od této chvíle můžeme pozorovat výraznou změnu v chování odsouzeného. Nastavené normy plnil až na 127 %, za což byl odměněn 27. ledna 1959 smazáním trestu z 5. října, který je v záznamech uváděn jako poslední. Jaroslav Červenka byl propuštěn na svobodu 16. února 1960 na zkušební dobu, která byla stanovena na čtyři roky.¹⁰⁴

2.4.2 Přemysl Červenka

Přemysl Červenka zpočátku pobýval stejně jako jeho bratr Jaroslav a ostatní aktéři tohoto případu několik měsíců ve věznici v Liberci. Do vězeňského zařízení Ostrov byl přijat ve stejný den jako jeho bratr Jaroslav čili 28. dubna 1956. Na rozdíl od něho byl však přidělen do jiného zařízení.¹⁰⁵ Podle dochovaných záznamů v jeho osobním spise můžeme usoudit, že se zpočátku nacházel v NPT Rovnost, kde pracoval jako dřevič v hlubině. Přibližně na jaře roku 1957 byl přemístěn do pracovního tábora pod krycím názvem „B“ (Mariánská). Stejně jako Jaroslav i on byl několikrát trestán, především za nedodržování dopisních pravidel, neukázněné chování a neuposlechnutí rozkazu.

V osobním spise se na rozdíl od ostatních nacházel i záznam o návštěvách, ze kterého můžeme vyzorovat, že Přemysla Červenku nejvíce navštěvoval jeho švagr František Svoboda a sestra Věra, o něco méně rodiče. Pro rodiče, kteří v té době byli již v pokročilém věku, musely být návštěvy finančně i časově náročné. Pravděpodobně z toho důvodu navštěvovala Přemysla hlavně jeho sestra a její manžel. V době před zatčením byl zasnouben s Věrou Kruberovou z Kunratic u Frýdlantu v Čechách. Jméno této dívky se v seznamu návštěv nevyskytuje, takže je pravděpodobné, že vztah příkoří způsobená výslechy, domovními prohlídkami a samotným odsouzením Přemysla Červenky nevydržel. Přestože jeho chování nebylo tak problematické jako bratra Jaroslava, musel si odpykat celý trest. To mohlo být dáno

¹⁰² ROKOSKÝ, Jaroslav. *Politici vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018, s. 228-229.

¹⁰³ Pozn. Pravděpodobně s náčelníkem tábora.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Pozn. Jedná se o snahu nekoncentrovat vězně ze stejného procesu pohromadě. To samé platí v případě Vojtěcha Hrdličky a Jiřího Drápalíka.

skutečností, že byl odsouzen „pouze“ k odnětí svobody na tři a půl roku. Na svobodu byl propuštěn 1. června 1959.¹⁰⁶

2.4.3 Jiří Drápalík

Jiří Drápalík, který byl označen za vůdce údajné ilegální skupiny, byl odsouzen k nejdelšímu trestu z celé skupiny. Jednalo se o osm let odnětí svobody, které se navíc navýšily dodatkovým trestem odnětí svobody na tři měsíce, které mu stejně jako Jaroslavu Červenkovi udělil Lidový soud ve Frýdlantu. Podle soudu ve Frýdlantu v Čechách se Jiří Drápalík a Jaroslav Červenka měli stejně jako Vojtěch Hrdlička dopouštět trestného činu rozkrádání státního majetku, ale na rozdíl od Hrdličky za to nebyli Krajským soudem v Liberci odsouzeni. Z toho důvodu byli Lidovým soudem ve Frýdlantu v Čechách odsouzeni dodatečně. Soud proběhl bez přítomnosti obviněných 28. února 1957.¹⁰⁷

Z osobního spisu Jiřího Drápalíka víme, že byl 30. června 1956 přemístěn do Příbrami do pracovního tábora Bytíz. Přestože se i on dopustil několika kázeňských přestupků, vynikal velmi dobrou pracovní morálkou, za kterou si vysloužil kladné hodnocení od náčelníka tábora, které bylo sepsáno 3. listopadu 1959.

Z dochovaných záznamů je zřejmé, že se Jiří Drápalík několikrát během výkonu trestu zranil. K prvnímu úrazu přišel 3. ledna 1958, kdy se snažil vyčistit lampu v hlubině, která náhle vybuchla a popálila ho na levé ruce. Druhý úraz se stal 11. prosince 1959, kdy podle zápisu utrpěl zranění hlavy, když uklouzl na příjezdové plotně. Zatímco první příhoda zní celkem věrohodně, u druhého úrazu můžeme spekulovat, zda Drápalík skutečně uklouzl nebo byl do hlavy udeřen jinou osobou. Tomu to podezření nahrává i fakt, že ani u jednoho z úrazů nebyli údajně žádní svědci.¹⁰⁸ K určité míře fyzického násilí docházelo velmi pravděpodobně ve všech nápravných táborech. Pokud došlo k napadení vězně ze strany příslušníka vězeňské stráže, bylo téměř nemožné domoci si spravedlnosti na místě, o to těžší prokázat přestupek později.¹⁰⁹ Jiří Drápalík byl propuštěn na svobodu propuštěn 5. srpna 1960.

2.4.4 Vojtěch Hrdlička

Osobní spis Vojtěcha Hrdličky se zachoval jako nejméně rozsáhlý. Od 1. července 1957 pracoval v NPT Vojna jako tesař. V hodnocení 19. srpna 1959 byl velmi kladně ohodnocen,

¹⁰⁶ NA Praha, Osobní spis Přemysla Červenky.

¹⁰⁷ NA Praha, Osobní spis Jiřího Drápalíka.

¹⁰⁸ NA Praha, Osobní spis Jiřího Drápalíka.

¹⁰⁹ ROKOSKÝ, Jaroslav. *Politická vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: *Jáchymov: jeviště bouřlivého století*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018, s. 227-228.

hlavně po pracovní stránce, kdy v průměru plnil normy nad 150 %. Díky tomu mu byly odpuštěny dřívější kázeňské tresty. V tomto hodnocení náčelník tábora také navrhl podmíněné propuštění pro odsouzeného, které bylo potvrzeno Krajským soudem v Praze 25. listopadu 1959.

Ani pro Vojtěcha Hrdličku však pobyt ve vězení nebyl snadný. Potvrzují to například hned čtyři záznamy o úrazu, které se nachází v jeho spise. Tyto úrazy se staly vždy kolem konce směny nebo v pozdních hodinách. Jednalo se například o zakopnutí nebo zvedání těžkého vozíku, který se odsouzenému zvrátil na ruku.¹¹⁰ Oba synové Vojtěcha Hrdličky potvrdili, že jejich otec byl ve vězení skutečně zraněn. Jeden z úrazů byl natolik vážný, že jen díky včasnému zákroku lékařky mu nemusela být amputována dolní končetina.¹¹¹

2.5 Život na svobodě

Odsouzení čelili perzekuci i po propuštění na svobodu. Pokud by se dopustili dalšího trestného činu v době, kdy se stále nacházeli v podmínce, připočetl by se jim starý trest k trestu novému. Při odchodu z vězení museli vězni podepsat prohlášení, že nikdy nebudou hovořit o tom, jak probíhal výkon trestu. To výrazně ztížilo možnost vyrovnání se s traumatem, které si odsouzení z věznic přinesli.¹¹²

Osudy hlavních aktérů se rozdělily již po vynesení rozsudku. V kontaktu zůstali pravděpodobně pouze bratři Červenkové. Zásadní informace o životě Vojtěcha Hrdličky mi poskytli jeho synové Petr a Pavel Hrdličkoví. Vojtěch Hrdlička měl být ihned po propuštění na svobodu odvelen na vojnu. Během své vojenské služby se seznámil se svojí budoucí manželkou Gitou. Pár se vzal přibližně v roce 1961. Společně měli tři syny, se kterými bydleli nejprve v Dětrichově a následně ve Frýdlantu v Čechách. Vojtěch Hrdlička po vojně pracoval v kamenolomu v Heřmanicích, následně v kamenolomu v obci Větrov. Později získal zaměstnání v Československé státní automobilové dopravě, kde se živil jako řidič nákladního vozu. Toto zaměstnání vykonával až téměř do své smrti. Po zbytek života měl silný odpor ke komunistické straně. Jeho druhorozený syn Pavel uvedl, že pravidelně odmítal chodit k volbám. Jednou z nejhorších životních ran pro něho bylo, když jeho nejstarší syn Vojtěch podlehl vidině lepšího života a stal se v 80. letech členem Komunistické strany Československa.¹¹³

¹¹⁰ NA Praha, Osobní spis Vojtěcha Hrdličky.

¹¹¹ Rozhovor s Petrem a Pavlem Hrdličkovými, syny Vojtěcha Hrdličky, 16. prosince 2019.

¹¹² PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Politici vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 278-279.

¹¹³ Rozhovor s Pavlem a Petrem Hrdličkovými, syny Vojtěcha Hrdličky, 16. prosince 2019.

To že byli bývalí vězni i po propuštění pod kontrolou státní moci, potvrzuje případ Jiřího Drápalíka. Ten byl v červenci 1961 stále sledován, o čemž svědčí materiály Pohraničního oddělení Veřejné bezpečnosti, které vypracovalo na Drápalíka posudek týkající se ne jenom jeho zaměstnání, ale i soukromého života.¹¹⁴ O chování Jiřího Drápalíka měl pravidelně podávat informace soudce z lidu Jak Kopecký, který v té době bydlel na stejném místě.¹¹⁵

Hlavním zdrojem informací o životech odsouzených po propuštění z vězení jsou v dnešní době především pamětníci z řad příbuzných. V listopadu 2019 se mi podařilo kontaktovat paní Ingeborg Červenkovou, manželku Přemysla Červenky, která momentálně žije v Jablonci nad Nisou. Paní Červenková se bohužel nebyla ochotna sejít osobně, věnovala mi pouze krátký telefonát, ve kterém vysvětlila, že vzhledem k tomu, že je její manžel i švagr Jaroslav Červenka po smrti, není ochotna se ke kauze vyjadřovat a sama ji považuje za uzavřenou. Z telefonátu bylo poznat, že je pro ni celá záležitost stále velmi citlivá.¹¹⁶ Tato reakce je zcela pochopitelná. Bývalí političtí vězni a jejich rodiny se dostali po propuštění na okraj společnosti. „Cejch politického vězně“ jim byl připomínán v různých situacích, jako například při žádosti o byt, při pracovním pohovoru či při jednání na úřadech. Zároveň se museli často vyrovnávat s těžkými psychickými i fyzickými následky.¹¹⁷

Podobná situace nastala při kontaktování manželky Jiřího Drápalíka, paní Vlasty Drápalíkové. Paní Drápalíková projevila o celou kauzu větší zájem než paní Červenková, přesto se nakonec rozhodla, že se už ke kauze nechce vracet.¹¹⁸ V našem jediném telefonickém rozhovoru pouze poznamenala, že těžké podmínky v pracovních táborech se podepsaly na zdravotním stavu jejího manžela, který předčasně zemřel na rakovinu plic.¹¹⁹

2.6 Odvolání, přezkumné a rehabilitační řízení: 1956-1992

2.6.1 Žádost o milost 1956-1961

František Červenka, otec bratrů Červenkových, podal několik žádostí o milost pro své syny. První byla podána 5. září 1956 a Františka Červenku v této věci zastupoval Rostislav Zástěra, vedoucí Advokátní poradny v Liberci. Tento advokát již zastupoval bratry Červenkovi

¹¹⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – šetření osoby Jiřího Drápalíka z 9. července 1961.

¹¹⁵ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – zpráva Janu Kopeckému z 2. března 1961.

¹¹⁶ Telefonický rozhovor s Ingeborg ČERVENKOVOU, manželkou Přemysla Červenky. Jablonec nad Nisou 23. listopadu 2019.

¹¹⁷ PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017, s. 281.

¹¹⁸ Elektronická korespondence s Vlastou Drápalíkovou, manželkou Jiřího Drápalíka, ze dne 5. prosince 2019.

¹¹⁹ Rozhovor s Vlastou Drápalíkovou, manželkou Jiřího Drápalíka, ze dne 4. prosince 2019.

během hlavního líčení v únoru 1956. Otec odsouzených se snažil soud přesvědčit o nevině svých synů, za hlavního pachatele označil Jiřího Drápalíka, který měl údajně oba syny opíjet a v tomto stavu je nutit se zapojit do trestného činu. Žádost o milost byla projednána na neveřejném zasedání 12. října 1956, kterému opět předsedala Anastazie Kleandrová, jako soudci z lidu byli přítomni Josef Chmelař a František Žala, zapisovatelkou byla Marie Spěšná. Žádost o milost byla jak u Jaroslava, tak Přemysla zamítnuta.¹²⁰

V červenci 1957 se František Červenka opět pokusil vyžádat zmírnění trestu, tentokrát pouze pro Jaroslava. Cílem otce odsouzených bylo, aby byl Jaroslavovi zmírněn trest z pěti let na tři a půl roku, tudíž na dobu, na kterou byl odsouzen jeho bratr Přemysl. Ani s touto žádostí neuspěl.¹²¹

U jediného Vojtěcha Hrdličky se dochoval spis ohledně prominutí dosud neodpykaného zbytku vedlejšího trestu ztráty čestných práv občanských. Tento trest měl původně trvat do 25. listopadu 1964. Prezident Antonín Novotný jemu a dalším čtyřiadvaceti lidem udělil 3. května 1961 milost.¹²²

2.6.2 Přezkumná a rehabilitační řízení 1972-1993

V roce 1972 podali všichni odsouzení návrh na zahájení přezkumného řízení podle zákona o soudní rehabilitaci u Krajského soudu v Ústí nad Labem, neboť Krajský soud v Liberci ukončil svoji činnost v roce 1960.¹²³ Veřejné zasedání proběhlo 7. prosince 1972. Soud, kterému předsedal Milan Rejman, všechny návrhy zamítl jako neodůvodněné. Nepomohly ani výpovědi odsouzených, ve kterých všichni shodně uváděli, že na ně byl během vyšetřování vyvíjen velký psychický nátlak, a proto odsouhlasili i to, co se nezakládalo na pravdě. Ve skutečnosti údajně o založení protistátní skupiny pouze mluvili, ale v plánu její založení a vykonání výše zmíněných akcí neměli. Vniknutí do lomu v Heřmanicích neprovedli s úmyslem něco odcizit, pouze chtěli vědět, co se v kancelářích nachází.¹²⁴ Bratři Červenkové a spol. měli tu smůlu, že se jejich žádost o zahájení přezkumného řízení začala vyřizovat na počátku sedmdesátých let čili v období tzv. normalizace. Toto období se výrazně liší od

¹²⁰ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – záznam o neveřejném zasedání ze dne 12. října 1956.

¹²¹ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z žádosti o milost podané Františkem Červenkou v červenci 1957.

¹²² Archiv Kanceláře prezidenta republiky, fond KPR., karton 818, Návrh na udělení milostí ve 25 případech.

¹²³ Zákon o soudní rehabilitaci č. 82/1968 Sb. ze dne 1. srpna 1968. Dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=82&r=1968>

¹²⁴ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z přezkumného řízení ze 12. prosince 1972.

předchozího období tzv. pražského jara. Je charakteristické výrazným zostřením režimu. To mělo za následek revidování rehabilitací. Na základě stížnosti generálních prokuratur soudy zrušily rozhodnutí o soudní rehabilitaci u 1714 osob.¹²⁵

Dne 16. prosince 1991 bylo zahájeno řízení na přezkoumání rozsudku bývalého Krajského soudu v Liberci. Krajský soud v Ústí nad Labem došel k závěru, že odsuzující rozsudek z 23. února 1956 a řízení, které mu předcházelo, jsou závadné. Během vyšetřování mělo dojít k hrubému porušení procesních předpisů. Z protokolů o výsleších nelze například poznat, zda byli obvinění poučeni o svých právech, což nařizovaly i tehdy platné zákony.¹²⁶ Dále soud na základě dochovaných materiálů vyhodnotil, že obvinění nebyli před zahájením výslechu seznámeni s tím, jakého trestného činu se měli dopustit. U žádného z obviněných nebylo dbáno práva na obhajobu. Obhájci byli ustanoveni až tři dny před hlavním líčením, což značně znemožňovalo možnost obhajobu řádně připravit. Co se týče samotného trestného činu, bývalý Krajský soud v Liberci čerpal převážně z postupných doznání obviněných. Jak již bylo zmíněno výše, tato doznání vznikala za cenu hrubého porušení právních předpisů.¹²⁷

Rehabilitační proces se konal 2. března 1992, kdy Krajský soud v Ústí nad Labem rozhodl v hlavním líčení o zproštění obžaloby Jiřího Drápalíka, Jaroslava Červenky, Přemysla Červenky a Vojtěcha Hrdličky. Soudu předsedal Ladislav Konrady. Krajský soud v Ústí nad Labem potvrdil závěry přezkumného řízení z prosince 1991, když uznal, že se bývalý Krajský soud v Liberci dopustil hrubého porušení procesních předpisů, kdy jednal na základě nedostatku důkazů. Už z původních výpovědí obžalovaných z roku 1956 vyplývá, že obžalování mezi sebou neprojednávali žádné konkrétní plány, které by vedly k útokům na dané objekty, a tím pádem oficiálně ilegální skupinu nezaložili. Z těchto výpovědí tudíž nebylo možné učinit žádné právní závěry.¹²⁸

Zvláštní trest získal Vojtěch Hrdlička, který se stejně jako Jaroslav Červenka rehabilitačního řízení již nedožil, protože zemřel v roce 1985.¹²⁹ Přestože byl zproštěn viny z trestního činu k spolčení k sabotáži, Krajský soud v Ústí nad Labem mu byl nucen udělit trest

¹²⁵ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno 2008, s. 220.

¹²⁶ Pozn. Jednalo se o §41 a §93 zákona č. 87/1950 Sb.

¹²⁷ *Archiv rodiny Hrdličkových*, přezkoumání rozsudku, zn. Rt 129/90-45, Krajský soud v Ústí nad Labem, 16. prosince 1991.

¹²⁸ SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rehabilitačního řízení z 2. března 1992.

¹²⁹ Rozhovor s Pavlem Hrdličkou (nar. 18. září 1962), Frýdlant v Čechách 14. prosince 2019.

za trestní zločin rozkrádání státního majetku. Jednalo se o tzv. zbytkový trest.¹³⁰ Soud tak potvrdil své předešlé rozhodnutí z prosince 1991, kdy usoudil, že trestný čin, kterého se měl Vojtěch Hrdlička dopustit již nelze přezkoumat. Bylo by to možné pouze na základě stížnosti pro porušení zákona, kterou je oprávněn podat pouze Generální prokurátor České republiky a o které by rozhodoval Nejvyšší soud České republiky.¹³¹ Soud ovšem přihlédl k tomu, že se Vojtěch Hrdlička trestného činu dopouštěl po relativně krátkou dobu (od února do září 1954) a navíc ho vykonával z podnětu jiné osoby. Soud mu tedy snížil trest na odnětí svobody na jeden rok s podmíněným odkladem výkonu na zkušební dobu jednoho roku.¹³²

Syn odsouzeného Vojtěcha Hrdličky pan Pavel Hrdlička, poskytl materiály týkající se žádosti o odškodnění, kterou podala v roce 1993 jeho matka Gita Hrdličková. Ministerstvo spravedlnosti této žádosti na základě zákona o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb.¹³³ kladně vyhovělo. Úřady uznaly, že byl Vojtěch Hrdlička v březnu 1992 částečně rehabilitován, a z toho důvodu má nárok na odškodnění.¹³⁴

3. Závěr

Padesátá léta dvacátého století jsou neodmyslitelně spjata s politickými procesy, které sloužily i jako nástroj komunistické strany k odstranění nepohodlného obyvatelstva. Tato práce rozebírá konkrétní politický proces spojený s násilným procesem kolektivizace venkova. Kauzu nazvanou jako bratři Červenkoví a spol. řešil Krajský soud v Liberci v roce 1956.

Cílem práce byla rekonstrukce případu Jaroslava a Přemysla Červenkových, Jiřího Drápalíka a Vojtěcha Hrdličky za použití metod syntézy a analýzy pramenů a jejich komparaci s poznatky z odborné literatury. Tito mladí muži si údajně kladli za cíl založit protistátní skupinu, která za pomoci výbušnin měla v plánu vykonat řadu teroristických akcí. Za tento trestný čin soud vynesl rozsudky odnětí svobody v rozmezí od tří a půl do osmi let. Tento proces byl ke zpracování vybrán záměrně z několika důvodů. Jedním z nich byla i pravděpodobnost, že se jednalo o jeden z vykonstruovaných procesů z tohoto období.

¹³⁰ Pozn. Zbytkový trest je trest, který soud dodatečně vyměří po zrušení předchozího rozsudku. Většinou se jedná o případy, kdy dotyčný spáchal více trestných činů a původně mu byl uložen úhrnný trest. Soud může původní trest zrušit a vyměřit trest nový. *Iuridictum.cz* [online]. [vid. 7.11.2019]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Zbytkovy_trest

¹³¹ Archiv rodiny Hrdličkových, přezkoumání rozsudku bývalého Krajského soudu v Liberci z 16. prosince 1991.

¹³² SOA Litoměřice, Krajský soud Ústí nad Labem, karton 178, T42/60 – úryvek z rehabilitačního řízení z 2. března 1992.

¹³³ Zákon o soudní rehabilitaci č. 119/1990 Sb. ze dne 1. července 1990. Dostupný z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=119&r=1990>.

¹³⁴ Archiv rodiny Hrdličkových, odškodnění – zn. RO 404148/92, Ministerstvo spravedlnosti, 29. března 1993.

S velkou pravděpodobností hrál v celém procesu roli nízký věk odsouzených a prostředí, ve kterém se nacházeli. Malá obec, jakou jsou Kunratice u Frýdlantu v Čechách, nenabízela v druhé polovině 50. let 20. století příliš možností, jak využít volný čas. Pro bratry Červenkovi se navíc jednalo o cizí místo, kde byli nuceni žít nedobrovolně. Tyto všechny faktory mohly mít za následek, že se čtyři mladí muži zasnili o tom, jaké by to bylo, kdyby mohli alespoň trochu uškodit režimu, který jim sebral domov.

Dnes už se bohužel nedozvíme, co se skutečně odehrálo 7. února 1954 a zda měla skupina v plánu některé z výše vyjmenovaných akcí skutečně realizovat. Nikdo z odsouzených aktérů v současné době již nežije a blízcí příbuzní, kteří by k celé věci mohli poskytnout zásadní informace, se buď k časům minulým nehodlají vracet, nebo se jedná o generaci, která již relevantní informace kvůli dlouhému časovému období od samotného procesu ani nezná. Ani z dochovaných materiálů se nedají vyčíst žádné přesvědčivé závěry, které by dokazovaly, že by bratři Červenkové a jejich společníci měli v plánu realizovat jakékoliv protistátní aktivity. Tato skutečnost nicméně nezabránila komunistické justici vynést tresty odnětí svobody v rozmezí od 3,5 do 8 let u všech obviněných.

Na téma této práce se dá jistě dále navazovat, a to nejenom v rámci vymezeného tématu. Více využít by se dala například metoda orální historie. Pamětníci z řad obyvatel Kunratic by bezesporu mohli do celé kauzy i její následné reflexe přinést nové poznatky. Ostatně v obci Kunratice v uvedeném období žila pestrá skladba obyvatel. Od přesvědčených komunistů, lidí, kteří se do pohraničí dostali v kontextu poválečného osídlení pohraničí s vidinou lepšího života až po ty, kteří se zde museli usadit nuceně v rámci praktik souvisejících s násilnou kolektivizací venkova. Za úvahu by stálo zpracování osudů dalších rodin, které byly do Kunratic u Frýdlantu v Čechách vystěhovány během Akce Kulak a jejich následná komparace a vůbec zmapovat průběh kolektivizace.

4. Seznam použitých pramenů a literatury

4.1 Prameny

4.1.1 Archivy

Archiv bezpečnostních složek Praha

Archiv Kanceláře prezidenta republiky Praha

Národní archiv Praha

Rodinný archiv Hrdličkových

Státní oblastní archiv Litoměřice

4.1.2 Rozhovory (orální historie)

Rozhovor s Ingeborg Červenkovou (2019)

Rozhovor s Vlastou Drápalíkovou (2019)

Rozhovor s Pavlem Hrdličkou (2019)

Rozhovor s Petrem Hrdličkou (2019)

4.1.3 Korespondence

Elektronická korespondence s Vlastou Drápalíkovou (2019)

4.2 Literatura

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951: dokumenty z českých archivů*. Díl II., svazek 1, Duben – srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování. Ve *Středoklukách*: Zdeněk Susa, 2011.

BLAŽEK, Petr, JECH, Karel, KUBÁLEK, Michal. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. Praha: Pulchra, 2010.

ČERMÁKOVÁ, Veronika. *Politické procesy 50. let – Krajský soud v Liberci 1955-1956*, Bakalářská práce TU v Liberci, 2011.

ČERNÝ, Petr. *Právní ochrana před extremismem*. V Praze: C.H. Beck, 2008, XIV.

JECH, Karel. *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Vyšehrad, Praha 2009.

KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno, 2008.

KOČOVÁ, Kateřina. *Mimořádný lidový soud v Liberci v roce 1948*. In: Fontes Nissae. Prameny Nisy. Regionální historický sborník V., Liberec 2004.

MLÁDKOVÁ, Barbora. *Politické procesy padesátých let. Krajský soud v Liberci 1953-1954*. Diplomová práce TU v Liberci, 2005.

PINEROVÁ, Klára. *Do konce života. Političtí vězni padesátých let – trauma, adaptace, identita*. Praha 2017.

ROKOSKÝ, Jaroslav. *Političtí vězni v Jáchymově (1949-1961)*. In: Pinerová, Klára a kol.: Jáchymov: jeviště bouřlivého století. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů 2018.

RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku*. Vyšehrad, Praha 2018.

TOMEK, Prokop. *Československá redakce Radio Free Europe: historie a vliv na československé dějiny*. Praha: Academia, 2015.

TOMEK, Prokop. *StB jako historický pramen*, In: Soudobé dějiny 12, č. 1, Praha 2005, s. 208-214.

VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004.

VOTAVA, Milan. *Politická perzekuce v 50. letech 20. století v Československu – případ kulaka Františka Votavy*. Bakalářská práce TU v Liberci, 2018.

WIEDEMANN, Andreas. *"Pojď s námi budovat pohraničí!": osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945-1952*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Prostor, 2016.

4.3 Internetové zdroje

4.3.1 Studie

MAŠKOVÁ, Tereza, MORBACHER, Ľubomír. *Železná opona v Československu* [online]. In: Ústav pro studium totalitních režimů. [vid. 9. 11. 2019]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/hranice/studie.pdf>.

4.3.2 Online dokumenty

www.army.cz

www.cs.wikipedia.org

www.iuridictum.cz

www.liberec-reichenberg.cz

www.psp.cz

www.totalita.cz